

Rory Doyle / Bloomberg via Getty Images :015

אנשים מצטווים להישאר בבית. התוצאה היתה התורים הארוכים שהשתרכו מול דלתותיהם כדי לאסוף סלי מצרכים".

יוזמת "סלי המזון" (Food Boxes Program) של ממשל טראמפ שווקה לציבור תחת הכותרת "מהחוואים למשפחות", כלומר קנייה ישירה של מזון ותוצרת חקלאית מהיצרנים ומעובדי האדמה וחלוקתם למשפחות נוקקות דרך בנקי המזון. "מל" כתחילה היה ברור שמדובר בתוכנית מטומטמת ובלתי אפשרית לוגיסטית", אומרת נסל. "איך אפי" שר לעמוד בצרכים של מיליוני משפחות? הגיוני יותר לתת להן את הכסף ושהן יקנו בו מזון על פי בחירתן וצרכיהן. הממשל השקיע 4.5 מליארד דולר בשלושה-ארבעה סיבוכי חלוקה של חבילות מזון, שבשלב מסוים הגיעו למרבה האבסורד עם מכתב אישי מהנשיא בתוכו. בניסיון לבדוק אם זה באמת סייע לחקלאים קטנים דיברתי עם חוואי שאני מכירה באוהיו. הוא מגדל ירקות, בימים כתיקונם שווקה התוצרת שלו למסעדות שנסגרו. הוא סיפר לי שבסיבוב הראשון באמת קנו מהם יכול וזה סייע מאוד למשק. הם נערכו לסיבוב הח' לוקה השני וקיוו למכור שוב ירקות לארגונים, אבל מדינת אוהיו העבירה את החוזה לאספקת התוצרת החקלאית לחברת הפצה ענקית מסן פרנסיסקו ואו כבר לא קנו מהם דבר. לאחרונה אול הכסף שהוקצה לפרויקט וכרגע לא מחלקים ארגונים. זו מדיניות כושלת, כי הצורך רק התגבר ואני לא מבינה איך שורדים האנשים שאיבדו את עבודתם."

ניצחוננו של ג'ו ביידן בבחירות לנשיאות סיפק רגע של נחת למצביעי המפלגה הדמוקרטית, ונסל ביניהם, אבל האופוריה התחלפה עד מהרה בדאגה מפוכחת. "אני מקווה שאני טועה, אבל אני לא אופטימית", אמרה נסל כששאלתי אותה אם יש תקווה לחולל שינוי אמיתי במערכת המזון האמריקאית בעקבות התחלפות הממשל. אחד הצעדים הראשונים שעשה ביידן, מינויו של טום וילסאק לשר החקלאות, הנחיל אכזבה לרבים. "וילסאק

מדינה בארה"ב. זו תעשייה ריכוזית – ארבעה מפעלים גדולים שולטים בכל השוק – שיש לה מוצר אחד, איגודים מקצועיים חזקים וייצוג משמעותי בקונגרס. לחברה הגדולה ביותר, טייסונס, יש גישה ישירה לנשיא. על פי שני דוחות חקירה רשמיים הם הלכו אליו, והוא נתן להם צו שמכריח את העובדים להתייצב לעבודה על פי תקנות חירום. זה פשוט בלתי נתפס".

סיפור נוסף שזכה למעקב צמוד של נסל היה מה שהיא כינתה "הסאגה של סלי המזון". אחת ההשלכות הוצגות ביותר של משבר הקורונה היא עלייה חדה ביעור האוכלוסייה הסובלת מחוסר ביטחון תזונתי. ביטחון תזונתי, על פי ההגדרה הבינלאומית, הוא נגישות למזון מזין ובטוח בהתאם לצרכים פיזיים, להעדפות ולנדרש לקיום חיים פעילים ובריאים. כאשר לאדם יש מספיק אוכל על מנת לשרוד, אך לא מעבר לכך; כאשר מקור המזון שלו מצוי בתרומות ונוצרת תלות בסיוע; וכאשר נמנעת ממנו האפשרות לבחור מזון לפי העדפותיו, נשלל הביטחון התזונתי.

"כשעסקים נסגרו ואנשים פוטרו, הכסף שהורם כדי לשמור את המערכת הכלכלית מתפזר קצת הלך ברובו לחברות ענק שבסופו של דבר לא שמרו את בתי העסק פתוחים", אומרת נסל. "עש"רות מיליוני אנשים יצאו ממעגל העבודה ומצאו את עצמם ללא מקור פרנסה. איש לא יודע את המספרים המדויקים, כי אין בדיקה סטטיסטית מהימנה. אנחנו יודעים כמה אנשים מבקשים דמי אבטלה או פונים לעזרת שירותי הרווחה, אבל אנחנו לא יודעים כמה אנשים כבר ויתרו או ניצלו את מקסימום הזכויות שהיו להם והם עדיין נטולי עבודה. עשרות מיליוני המובטלים צריכים לשלם שכר דירה וצריכים להאכיל את משפחה, כולל ילדים שעכשיו נמצאים כל היום בבית וכבר לא מקבלים פעם ביום ארוחה מזינה בבית הספר או הם פונים לעמותות לבקש סיוע, והארגונים האלה – שכונתם ללא ספק נאצלת – הם מערכת אלטרנטיבית שמבוססת על התנדבות. קשה לנהל אותם ולפקח עליהם, במיוחד בימים של מגפה שבה

בישירות ובפשטות, וכוללים טקסטים שלה והפניות למקורות נוספים המעידים על האופן שבו חשף המשבר את השבריריות של מערכת המזון הגלובלית; ועל הקלות שבה יכולים אנשים, קהילות ומדינות להיקלע למחסור ולרעב גם בעידן השפע המודרני.

"הלקח הראשון שלמדנו על מערכת המזון האמריקאית מהמשבר הוא שהיא נוקשה ולא גמישה", היא אומרת. "יש לנו שני מערכים נפרדים לחלוטין לאספקת מוצרי מזון: האחד לחנויות קמעונאיות, שאחראיות לצריכה הביתית, והשני למסעדות ולמוסדות שמציעים שירותי האכלה והסעדה, כמו בתי ספר ומכוון שמדובר במערכות נפרדות לחלוטין, ברגע שהמוסדות האלה נסגרו לא הצליחו תחילה לנתב את המזון שמגיע למטבח חים האלה למערך שמספק אותם לסופרמרקטים ולחנויות המכולת. חקלאים השמידו פירות וירקות כשעה שאנשים שאיבדו את עבודתם פנו לא-רגוני סיוע ולבנקים של מזון, ואלה לא הצליחו לספק את הדרישה".

מי שעוקב אחרי הבלוג של נסל, או יקרא בו בדיעבד את יומני המגפה, יהיה מרותק לסיפורים ולפרשות שאחריהם עקבה נסל מקרוב, שמדגימים את האופן הנושף שבו נוהל המשבר בארה"ב ואת נקודות התורפה של מערכת המזון. הראשון שבהם הוא האופן שבו הפכו מפעלי מזון, בעיקר בתעשיית הבשר, לנקודות חמות של הידבקות במגפה. "חוסר הצדק שבתנאי ההעסקה של עובדי תעשיית המזון נחשף באורח מועזע", אומרת נסל. "העובדים שמקבלים את המשכורות הנמוכות ביותר ואין להם שום הטבות סוציאליות הוכרוו לפתע כעובדים חיוניים והוכרוו לעבוד, על פי העדויות ללא מסכות כהוראת המנהלים, וללא אפשרות לצאת לחופשת מחלה. מדובר מלכתחילה בעובדים מאוכלוסיית מוחלשות ועניות, בעיקר ממוצא היספני ואפרו-אמריקאי, שעובדים בצפיפות בגלל התנאים שמכתיב השוק. לרובם אין ביטוח בריאות".

תעשיית הבשר נחשבת לאחת החזקות ביותר במערכת המזון האמריקאית. "מגדלים בקר בכל

פינת אוכל
רונית ורד

המערכת לא עובדת. מובטלים נותרו בלי אוכל, וחקלאים עדיין השמידו פירות וירקות

משרדי ממשלה כושלים, יצרניות ג'אנק פוד שעושות שימוש ציני בעניים ומיליונים שגועים בזמן שהעשירים אופים בבית. מריון נסל, מחלוצות המאבק נגד ענקיות המזון, מביטה בדאגה בתהליכים שחשפה המגפה

Neilson Barnard/Getty Images for the New York Times/AFP :017

לה מוניטין בינלאומי: חשיפת הקשרים הסמויים בין האינטרסים הפוליטיים והכלכליים של חברות מזון גדולות לבין תזונה שנתפסת כ"בריאה" בעיני דעת הקהל; וחשיפה שיטתית ומדעית של השיטות שנוקטות ענקיות התעשייה כדי להשפיע על הציבור (כולל פרסום וניתוח מושכל של מחקרים מדעיים כביכול שמממנות אותן חברות).

בספטמבר 2020 התפרסם ספרה האחרון, *Let's Ask Marion: What You Need to Know about the Politics of Food, Nutrition, and Health*, שעסק, כמו הקודמים לו, בניסיון להסביר איך יכול אדם לצרוך מזון בעידן הנוכחי ובכל זאת להשתדל לשמור על בריאות גופו, על סביבתו ועל צלם אנוש (מבין עשרת הספרים שכתבה בשני העשורים האחרונים תורגם רק אחד לעברית – "מה לאכול: איך לבחור מזון נכון ובריא בבנכי הסופרמרקט המודרני", זמורה ביתן, 2007).

חוות דעת ומאמרים פרי עטה מתפרסמים תדיר במגזינים ובעיתונים בעולם, אבל בשנים האחרונות הפך הבלוג שלה (Food Politics) לאחד ממקורות המידע החשובים ביותר לאנשים המקשים לחשוב על המזון העולה על צלחתם. מאז תחילת משבר הקורונה היא מפרסמת בו כמה פריטים מרתקים מדי שבוע. הם כתובים, כדרכה,

לעשות הרבה כרגע כדי לעזור איש לרעהו להתגבר על המשבר, אף על פי שאנחנו צריכים זה יותר מתמיד. האנושות בסירה הזאת יחד, המחלה לא מכירה בגבולות, ומכיוון שהיא מתפשטת בקלות ומידבקת מאוד נראה כרגע שבעתיד הקרוב נצטרך להימנע מחברה אנושית".

נסל, שעשתה דוקטורט בתחום הביולוגיה המולקולרית בטרם פנתה להתמחות בתזונה, מקפידה לקרוא את המחקרים הרפואיים המתפרסמים על הקורונה ועל החיסונים שפיתחו חברות התרופות. "הנתונים על אנשים ששבו ונדבקו כמה פעמים מדאיגים, ואותי מדאיגות יותר מכל עדויות של אנשים שהקפידו לשמור על כללי הזהירות הידועים לנו, כמו חבישת מסכות, ובכל זאת נדבקו במחלה. גם אחרי שנקבל את החיסון אין ספק שנצטרך להמשיך להיזהר החוקרים עדיין לא יודעים את אחוזי היעילות של החיסון, או אם אנשים מחוסנים נושאים את המחלה ומעבירים אותה ולכמה זמן הוא מגן עליך. אני מניחה שבחודשים הארוכים שיעברו עד שגייע תורי להתחסן נדע יותר, אבל ברור שבעתיד הקרוב נצטרך להמשיך לשמור על ריחוק חברתי".

אף על פי שנסל שוהה בשנה האחרונה בבידוד חסי, היא ממשיכה במרץ את העבודה שהביאה

מ שבר הקורונה תפס את מריון נסל, פרופ' סור אמרטה במחלקה ללימודי מזון באוניברסיטת ניו יורק ומומחית בעלת שם בחקר מערכות המזון העולמיות המודרניות, רגע לפני נסיעה של שלושה שבועות לכנסים באוסטרליה. "חיכיתי בכיליון עיניים למסע", אמרה בראיון השבוע האישיה הנמרצת וכסופת התלתלים. "תוכנית המפגשים והדינאים היתה מרתקת. אני זוכרת שבסוף פברואר עוד התקשרתי לרופא המשפחה להתייעץ אם הוא חושב שזה בטוח לנו סוע. הוא אמר לי שאני משוגעת ושאיני לא נוסעת לשום מקום, ובאמת שבוע לאחר מכן כל האירועים עימם מילא בוטל".

מאז מרץ 2020 שוהה נסל, המתגוררת בעיר ניו יורק, בביתו הכפרי של בן זוגה באיטקתה. "באתי לסוף שבוע כשהמצב בעיר החל להידרדר, ומאז לא חזרתי לדירה להוציא את שני ביקורים קצרים לסידורים הכרחיים". בגיל 84 נסל נזהרת במועיה עם העולם בימים אלה; והיא ובן זוגה עוזבים את הבית שעל שפת האגם רק לגיחות קצרות לצורך הצטיידות במוצרי בסיס. גם החדשות על החיסון, ועל תחילת מבצע חיסונים מואץ בארה"ב, לא נורטעות בה תקווה לשוב בקרוב למהלכם הקודם של החיים. "הקורונה משתוללת כאן. אני נמצאת בקרובות סיכון גבוה, בגלל גילי, אבל לא מאמינה שאזכה לקבל את החיסון לפני סוף הקיץ. ואני עוד נמצאת טוב, כי בניגוד לרבים אחרים יש לי קורת גג מעל ראשי, פנסייה שנכנסת בקביעות לחשבון הבנק וביטוח רפואי מצויץ. אבל אני לא עובדת במערכת הבריאות ולא דיירת של בית אבות או בית כלא – הקבוצות שמתוכננות לקבל את החיסון ראשונות – והמגפה הזאת גרמה לאנשים ולי מדינות לדאוג קודם כל לעצמם".

"בעידן של מגפה מתערערת האחוה האנושית הבסיסית", היא אומרת. "המאבק העולמי שהתחולל על המרוץ לחיסון היה מכוער, והמאבק שיתחולל בכל מדינה על מי יקבל את החיסון יהיה מכוער לא פחות. בארה"ב כבר ראינו שיש אנשים שמקבלים טיפולים מתקדמים ויוקרתיים למחלה, בשעה שטיפולים האלה עדיין לא זמינים לרוב בני האדם. מילא טיפול מועדף לאדם המכהן כנשיא, אפשר עוד להבין את ההיגיון, אבל למה מקורבנו, שאת חלקם הדביק הוא בעצמו, צריכים לזכות בטיפול מיוחד? הפוליטיקה בעידן הנוכחי היא עסק מלוכלך ומכוער, ואנחנו לא יכולים

למרות היציאה לגמלאות נסל ממשיכה ללמד באוניברסיטת ניו יורק. בקיץ האחרון העבירה, דרך הווס, קורס שעסק בהשפעת הקורונה על מערכת הרווחה. "יש לי כוח להמשיך לנסות לחולל שינוי כי אני מלמדת אנשים צעירים", היא אומרת, והעניינים הבורקות בחדווה מבטלות את האפשרות שמדובר בהפרחת קלישאה ריקה מתור. כן. "הסטודנטים שלי נהדרים. הם מבינים את הסורגיות, הם רואים את השחיתות הפוליטית והם רוצים להיות פעילים חברתית. אני מנסה ללמד אותם איך לטעון בעד מטרות שבהן הם מאמינים. זו מערכת מיומנויות שאפשר לרכוש – אתה צריך, למשל, לפתח רגישות לאנשים ולהיות ישיר והוגן – וזה מה שאני מנסה להקנות להם. נשמע פשוט לכאורה, אבל זה לא כך".

בימים אלה היא כותבת ספר נוסף, הפעם ממואר שיסביר איך הגיעה לתחום התמחותה ואיך נלחמים בחברות ענק ומנסים לחולל שינוי בדפוסי הצריכה של העולם המודרני. "אלה שאותן שאלתי נשאלת לעתים תכופות, וכספר אני מנסה לענות עליהן. יש תנועות ומגמות היום בארה"ב, כמו Black Lives Matter ו-Me Too, שעד לפני זמן קצר איש לא האמין שהן אפשריות. אני מתארת בספר מה זה היה להיות אישה בתחום המדעים בראשית הקריירה שלי, ולאזהים יודע שכמו כל אישה באקדמיה באותן שנים יש לי סיפורים מסמרי שיער. אי אפשר היה בזמני לחשוב על אם לילדים שעוסקת במחקר פעיל ואוחזת במשרה אקדמית בכירה, ואני באמת ויתרתי, היו לי ילדים קטנים, והלכתי ללמוד תוונה במקום להפוך למדענית".

והם צריכים, כדי להיות מסוגלים להתפרנס ממנה, מערך יעיל ושוויוני לשיווק ולהפצה של התוצרת. האם משרד החקלאות תחת ממשל ביידן יתווה מדיניות שתסייע לחקלאים קטנים? אני לא יודעת לומר כרגע, אבל אני יודעת שמינו לעמוד בראשו אדם שיש לו רקורד מוכח של חוסר הצלחה בטייפול בנושא".

משרד החקלאות הוא כמוכחן לא הגוף היחיד בארה"ב שעוסק בנושאים הקשורים במזון ותזונה. בארה"ב, כמו בישראל, אין עדיין מדיניות מוזן כוללת, והטיפול בתחום מתחלק בין עשרות גופים וסמכויות פדרליות ומקומיות. "תחת ברק אובמה היה ניסיון לנסח מדיניות כוונת, אומרת נסל, "אבל הוא נחסם על ידי חברי קונגרס רפובליקאים. במציאות הפוליטית הנוכחית אתה לא יכול לעשות דבר אלא אם כן יש לך תמיכה בקונגרס. כרגע אני חנו לא יודעים עדיין אם יהיה סנאט דמוקרטי, וגם אם יהיה רוב הוא עתיד להיות קטן. המדינה מפרגת מאוד, ולצערי אני מחזיקה בעמדות שהן דעת מיעוט כמעט בכל תחומי החיים. יש אנשים נוספים כמוכחן שרוצים לחולל שינוי, אבל מבחינה פוליטית יהיה קשה לגרום לזה לקרות".

"הנושא החשוב ביותר כרגע הוא חוסר הביטחון התזונתי. לדבר על אידיאלים זה קל וזה חשוב – אני עושה את זה כל הזמן – אבל עד שלא נתמודד עם העובדה שרבים סובלים כרגע ממצוקת רעב, או קרובים לכך, קשה לדבר על נושאים אחרים. השפה עת החקלאות התעשייתית על שינויי האקלים ומחלות כרוניות שנגרמות בגלל תזונה לקויה הן שתי סוגיות חשובות שצריכות היו לעמוד בראש סדר העדיפויות האנושי, אבל אנחנו צריכים קודם לודא שאין אנשים שגועים ברעב ברחובות".

היה השר בממשל אובמה", אומרת נסל. "המדיניות הרשמית שלו היתה השבת החיים לאזורים הכפריים של ארה"ב, אבל כדי להבריא את האזורים האלה צריך לעודד חקלאים קטנים ובינוניים והוא לא עשה דבר כדי לעזור להם. הוא איש שמזוהה עם האינטרסים הכלכליים של החברות הגדולות, ובשנים האחרונות עבד עבור אחת מיצרניות מוצרי החלב הגדולות במדינה".

שינוי מהותי במערכות ייצור המזון, אומרת נסל, יוכל להתרחש רק אם הממשל יכתוב מדיניות כזאת. "כדי לקדם חקלאים קטנים צריך כרגע להשקיע משאבים עצומים ולפרק את המונופול של חברות גדולות. צריך להפסיק לסבסד חקלאות תעשייתית אינטנסיבית. החקלאות הזאת לא באמת מגדלת מזון לבני אדם, אלא מזון לבעלי חיים ודלק למכוניות. 40 אחוזים מהתירס שגדל בארה"ב מיועדים להפקת אתנול. זה נתון מדהים, והוא מספק תשובה לכל מי ששואל אם בכלל אפשר להאכיל את האוכלוסייה הנוכחית עם המשאבים הקיימים. התשובה היא – כן, אפשר, אבל צריך להפנות את המשאבים לגידול מזון".

"ממשל טראמפ השקיע קרוב ל-30 מיליארד דולר, בנוסף למאות מיליארדי הדולרים שהוקצו ברפורמת החקלאות מ-2018, בחקלאות האינטנסיבית התעשייתית, ואיש אינו תומך כרגע בחוות קטנות ובינוניות. החוות האלה מגדלות ירקות, פירות ודגנים למאכל בני אדם, ולא רק סויה ותירס לתעשייה, ומצריכות ידיים עובדות שיכולות ליישב מחדש אזורים שנטשו כמו המערב התיכון. יש הרבה אנשים, במיוחד לנוכח המשבר הנוכחי, שרוצים לגור קרוב לאדמה, אבל הם לא יכולים להרשות לעצמם לקנות אותה בגלל מחירה היקר,

"ישראל יכולה בקלות להיקלע למחסור דרמטי. המחסנים לא בנויים לעמוד במשבר"

שבה אני נמצאת כרגע, חזרו לגדל בעצמם את מזונם, לבשל כמו ידיהם ולאפות לחם", אומרת נסל. "כל זה נפלא כמוכחן, אבל שמור למתי מעט. את רוב תושבי העולם הכריח המשבר אפילו יותר מתמיד לצרוך ג'אנק פוד ומזון תעשייתי אולטרה-מעובד – בעולם המודרני זה המזון הזול כי הוא מסובסד על ידי הממשלות – והמזון הזה, אנחנו יודעים היום, מגביר את הסיכון למחלות כרוניות, כמו השמנה וסוכרת, והופך אותנו לפגיעים יותר לקורונה".

ויש נקודה נוספת שבה נדמינו לאמריקה ולשאר האומות. אחד המדורים המצחיקים והעצובים ביותר שמציע הבלוג של נסל הוא סקירה שבועית של פרסומות מרחבי העולם שבהן מציגות חברות המזון התעשייתי את המותגים שלהן כמוצרים שיתרמו לכריאת הצירור בזמן המשבר. בה "אין גבול לצנינות של החברות הגדולות", אומרת נסל, "העבודה שלהן היא למכור, וניצול המצוקה נתפס לגיטימי". "גם בישראל אנחנו רואים את זה קורה", אומרת אדלה. "חברות המזון הגדולות 'תורמות' מזון לעניים – תרומה של חטיפים ושל משקאות ממותקים מגדילה את הנזק בטווח הארוך – ומופעי המוזיקה המיוחדים ששודרו מדי ערב בטלוויזיה בסגר הראשון נערכו בחסות אותן חברות, שניצלו אותם לתוכן שיווקי בוטה".

מחסור בימים הראשונים, כמו שקרה בנושא הביצים, ובתוך זמן קצר המערכת חזרה לתפקד. אבל הקורונה חשפה את העובדה שמדינת ישראל יכולה בקלות להיכנס למצב של מחסור דרמטי. מספיק שאוקראינה או רוסיה – אחת משמונה המדינות הבודדות בעולם שלא רק מגדלות דגנים לצריכה עצמית אלא גם מייצאות אותם – היו מחליטות לסגור את הייצוא, או שהיו פוקדים אותן אסונות טבע כמו שיטפונות או שריפות בגלל שינויי האקלים, בישראל יהיה מחסור. מחסני החירום של ישראל תוכננו במחשבה על מלחמות ומשברים קצרים, ולא על מגפות ומשברים מתמשכים".

מדינת ישראל הקטנה לא תוכל כנראה לספק לעצמה את צריכת הדגנים הנוכחית. "יש ראל תלויה בייבוא, אבל אנחנו יבואנים בעיקר של קלוריות – דגנים, שמנים וסוכר. למרות הירידה בגידול תוצרת טרייה, שנגרמה בגלל הונחת החקלאים ואימוץ כלכלה ניאורליברלית של פתיחת השוק, אנחנו עדיין מגדלים חצי מהירקות, הקטניות והפירות שאנחנו צורכים, ומחקרים מוכיחים שישראל יכולה לגדל את כל התוצרת הטרייה שהיא צורכת".

בכל העולם חשפה הקורונה ביתר שאת את הבדלי התזונה בין המעמדות הסוציו-אקונומיים. "אנשים עשירים ומבוססים, כמו בעיירה איתקה

מרינו נסל היתה השבוע אחת מהדוברים המרכזיים בדיון מקוון ופתוח שיום "הפורום הישראלי לתזונה בת קיימא" בנושא השפעת הקורונה על מערכות המזון. הפורום, ארגון מקצועי שחברים בו חוקרים מתנדבים מתחומים אקדמיים שונים, פועל בשנים האחרונות במטרה לשמור על האינטרס הציבורי בנושאים הקשורים למזון, לייצור מזון ולשמירה על הסביבה.

"בישראל התחוללו תהליכים דומים לאלה שקרו בארה"ב ובמדינות אחרות בעולם", אמרה ד"ר דורית אדלה, נשיאת הפורום. "הדבר הבולט ביותר הוא העלייה החדה בשיעור האוכלוסייה הסובלת מרעב או מחסור ביטחון תזונתי בעקבות היציאה ממעגל העבודה". היות שגם בישראל לא כל הנקלעים למצוקה מטופלים דרך שירותי הרווחה, הנתונים המדויקים אינם ידועים. "לא בודקים את זה עדיין, אף על פי שלישראל יש יתרון עצום כי יש בה מערכת בריאות מסודרת". עם פרוץ המגפה הוזר האר"ם את מדינות העולם מפני כניסה למצב של חוסר ביטחון תזונתי לאומי. בעולם שבו רוב המדינות מייבאות את מזונן, ולא מגדלות ומעבדות אותו בעצמן, עלולים סגירת גבולות ושיתוק מערכות הייצור, השינוע והאספקה להוביל למחסור במוצרי מזון בסיסיים. "לשמחתנו זה לא קרה כאן", אומרת אדלה. "היתה בעיקר בהלה שיצרה תחושת